

Српска по мјери младих

Наше мјере за
бољу Српску

ПРЕДГОВОР

Република Српска је прелијепа земља. Сваког дана, многи млади људи посвећују се томе да нашу заједницу учине мало бољом. Млади љекари, професори, студенти, радници у привреди и млади пољопривредници на својим имањима свакодневно доказују да ова земља има потенцијал. Младе породице које подижу дјецу са љубављу и млади предузетници који стварају нова радна мјеста показују обзир према својој заједници. Преузимањем одговорности, Република Српска може да крене напријед.

Истовремено, многи млади људи у Републици Српској осјећају несигурност. Суочавамо се са масовним одливом становништва, економском несигурношћу и нестабилношћу друштвене и политичке климе. Примјећујемо да за читаве генерације пријети опасност да будућност морају тражити ван граница свог завичаја.

У временима попут ових, очекујете да политика преузме одговорност и усуди се да донесе храбре, системске одлуке. Очекујете политику која почиње од вриједности, фокусирана је на дугорочну перспективу и има осјећај за опште добро, политику способну да уједини младе људе у заједничкој визији останка.

Нажалост, овога све више недостаје. Политика деценијама све више изгледа као проблем, а не као дио рјешења. Протекле године су показале да су политички спектакли, празна декларативна обећања и ад-хок мјере резултирали само већим хаосом и разочарањем младих, али конкретна рјешења и резултати су се ријетко материјализовали. Тиме чине нашој земљи и нашој омладини огромну медвјеђу услугу.

За многе младе људе у Републици Српској, стога је најважније питање: која ће политика коначно зауставити одлив мозгова и омогућити нам да овдје градимо свој живот?

Актив младих Српске демократске странке бира одговорност, пристојност и повјерење као пут напријед. Бирамо политику која је искрена у погледу онога

што се мора учинити и пуна наде у вези са оним што је могуће. Политику која нуди конкретна рјешења умјесто празних ријечи.

Република Српска има све што је потребно да крене напријед. Имамо талентовану омладину, образоване младе људе, занатлије, студенте и предузетнике добре воље који желе да остану. Ако се и политика уреди, сарађује и понуди добро осмишљене законе и програме, ништа нас неће спријечити да изградимо боље друштво.

Стога вјерујемо да ствари заиста могу бити другачије. И боље. Зато су три избора кључна у нашем програму за младе.

Прво, бирамо економију и развој. Желимо амбијент у ком млади стварају нову вриједност кроз подстицаје за покретање бизниса у неразвијеним општинама, оснивање државног Фонда за „Први бизнис“ у оквиру ИРБ-а, укидање пореза и доприноса на плате за лица до 5 година радног стажа и обрачун ПДВ-а по наплаћеној фактури за мала и средња предузећа.

Друго, бирамо рад и запошљавање. Обезбјеђујемо сигуран улазак младих на тржиште рада кроз обавезну плаћену праксу за ученике средњих стручних школа, редовне годишње конкурсе за приправнике у јавним институцијама и увођење студентских „мини послова“ без пореског оптерећења.

Треће, бирамо младе и образовање. Постављамо системске темеље доношењем Закона о младима Републике Српске, стипендирањем студија у иностранству уз обавезу враћања знања у домаћи систем, те увођењем Културног пасоша и јединствене, повољне омладинске карте за превоз.

Четврто, бирамо социјалну политику и породицу. Пружамо конкретну заштиту и подршку кроз системске мјере за младе пољопривреднике, бесплатна средства за менструалну хигијену у образовним установама, ваучере за ментално здравље и јачање заштите трудница у радном односу.

Пето, бирамо становање и квалитет живота. Рјешавамо један од највећих изазова за останак младих увођењем модела дугорочног закупа станова и пореским подстицајима за активирање некретнина у функцији становања.

Шесто, бирамо демократске и антикоруптивне мјере. Враћамо повјерење у институције и правду кроз обавезно достављање негативних ревизорских извјештаја тужилаштву, укидање изборне ћутње и увођење двокружног изборног система за Предсједника Републике Српске.

Овим програмом градимо праведну, уређену и пристојну Републику Српску.

Праведна и пристојна земља је наше обећање за бољу будућност, земља изграђена на повјерењу, са мање бирократије и више прилика за младе, са више солидарности и поштовања.

Већина младих у Републици Српској има добре намјере, жели да ради, ствара и заснива породицу овдје. За те људе желимо да политика коначно почне да ради оно што је неопходно, ЈЕР СТВАРИ ЗАИСТА МОГУ БИТИ ДРУГАЧИЈЕ И БОЉЕ.

Борис Лукета

Предсједник Актива младих Српске демократске странке

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР.....	1
1 ЕКОНОМИЈА И РАЗВОЈ	5
1.1 ПОДСТИЦАЈИ ЗА ПОКРЕТАЊЕ БИЗНИСА МЛАДИХ У НЕРАЗВИЈЕНИМ ОПШТИНАМА.....	5
1.2 ДРЖАВНИ ФОНД ЗА „ПРВИ БИЗНИС“ У ОКВИРУ ИРБ-а	6
1.3 УКИДАЊЕ ПОРЕЗА И ДОПРИНОСА НА ПЛАТЕ ЗА ЛИЦА ДО 5 ГОДИНА РАДНОГ СТАЖА.....	8
1.4 ОБРАЧУН ПДВ-А ПО НАПЛАЋЕНОЈ ФАКТУРИ ЗА МАЛА И СРЕДЊА ПРЕДУЗЕЋА.....	9
2 РАД И ЗАПОШЉАВАЊЕ	11
2.1 ПЛАЋЕНА ПРАКСА ЗА УЧЕНИКЕ СРЕДЊИХ СТРУЧНИХ ШКОЛА.....	11
2.2 ОБАВЕЗА ГОДИШЊЕГ КОНКУРСА ЗА ПРИПРАВНИКЕ У ЈАВНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА	12
2.3 СТУДЕНТСКИ „МИНИ ПОСЛОВИ“ БЕЗ ПОРЕЗА.....	14
3 МЛАДИ И ОБРАЗОВАЊЕ	16
3.1 ЗАКОН О МЛАДИМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ.....	16
3.2 СТИПЕНДИЈЕ ЗА СТУДИРАЊЕ У ИНОСТРАНСТВУ.....	18
3.3 КУЛТУРНИ ПАСОШ ЗА МЛАДЕ	19
3.4 ЈЕДИНСТВЕНА И ПОВОЉНА ОМЛАДИНСКА КАРТА ЗА ПРЕВОЗ	21
4 СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ПОРОДИЦА	23
4.1 ПОДРШКА МЛАДИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА.....	23
4.2 БЕСПЛАТНИХ СРЕДСТАВА ЗА МЕНСТРУАЛНУ ХИГИЈЕНУ	25
4.3 ВАУЧЕРИ ЗА МЕНТАЛНО ЗДРАВЉЕ.....	26
4.4 ЈАЧАЊЕ ЗАШТИТЕ ТРУДНИЦА У РАДНОМ ОДНОСУ	27
5 СТАНОВАЊЕ И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА.....	29
5.1 УВОЂЕЊЕ ДУГОРОЧНОГ ЗАКУПА СТАНОВА.....	29
5.2 ПОРЕСКИ ПОДСТИЦАЈИ ЗА АКТИВИРАЊЕ НЕКРЕТНИНА У ФУНКЦИЈИ СТАНОВАЊА.....	30
6 ДЕМОКРАТСКЕ И АНТИКОРУПТИВНЕ МЈЕРЕ	32
6.1 ОБАВЕЗНО ДОСТАВЉАЊЕ НЕГАТИВНИХ РЕВИЗОРСКИХ ИЗВЈЕШТАЈА ТУЖИЛАШТВУ	32
6.2 УКИДАЊЕ ИЗБОРНЕ ЋУТЊЕ.....	33
6.3 УВОЂЕЊЕ ДВОКРУЖНОГ ИЗБОРНОГ СИСТЕМА ЗА ПРЕДСЈЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ.....	34
ЗАХВАЛНОСТ.....	36

1 ЕКОНОМИЈА И РАЗВОЈ

1.1 ПОДСТИЦАЈИ ЗА ПОКРЕТАЊЕ БИЗНИСА МЛАДИХ У НЕРАЗВИЈЕНИМ ОПШТИНАМА

Република Српска ће успоставити програм директне финансијске подршке младима за покретање сопственог бизниса у неразвијеним и изразито неразвијеним општинама, с циљем равномјерног регионалног развоја, отварања нових радних мјеста и смањења одлива младог становништва.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује на нивоу Републике Српске, кроз:

- Закон о подстицајима у привреди и развоју малих и средњих предузећа,
- програме Владе Републике Српске (Министарство привреде и предузетништва),
- сарадњу са јединицама локалне самоуправе.

Уставни основ чине надлежности Републике у области развоја привреде, равномјерног регионалног развоја и подршке младима.

Циљна група

- млади до 30 година,
- лица која први пут оснивају пословни субјект,
- лица са пребивалиштем у неразвијеној или изразито неразвијеној општини.

Финансијски оквир мјере

- максималан износ подстицаја: до 30.000 КМ по кориснику,
- фазна исплата:
 - 30% по одобрењу (покретање бизниса),
 - 40% након шест мјесеци активног пословања,
 - 30% након дванаест мјесеци, уз доказ одрживости.

Намјена средстава

Средства су строго намјенска и могу се користити за:

- набавку опреме и алата,
- дигиталну опрему и софтвер,
- адаптацију пословног простора,

- почетне трошкове производње,
- маркетинг и дигитални наступ,
- обуке, сертификације и лиценце.

Подршка се неће усмјеравати на дјелатности без додате вриједности, посебно на трговину засновану искључиво на препродаји.

Механизми контроле и спречавања злоупотреба

- исплата средстава директно добављачима,
- обавезно правдање трошкова кроз рачуне и финансијску документацију,
- обавеза минимално двије године активног пословања, уз поврат средстава у случају кршења услова,
- редовни квартални извјештаји и теренске контроле,
- ограничење: један корисник може остварити право на један грант,
- спречавање злоупотреба кроз забрану поновног оснивања пословних субјеката ради стицања подстицаја.

Очекивани ефекти

Спровођењем ове мјере омогућава се смањење регионалних неједнакости, повећање предузетничке активности младих и јачање локалних економија. Програм доприноси отварању нових радних мјеста, задржавању младих у мање развијеним срединама и дугорочној демографској стабилизацији. Усмјеравање средстава у продуктивне секторе повећава одрживост подржаних бизниса, док транспарентан и контролисан модел реализације јача повјерење у институције.

1.2 ДРЖАВНИ ФОНД ЗА „ПРВИ БИЗНИС“ У ОКВИРУ ИРБ-а

Република Српска ће успоставити посебан фонд за финансирање првог бизниса младих, у оквиру Инвестиционо-развојне банке Републике Српске, са циљем да се олакша приступ почетном капиталу и подстакне развој предузетништва. Фонд ће бити заснован на комбинацији повољних кредита и дјелимично бесповратних средстава, уз принцип одговорности и повратности.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене и допуне аката који уређују рад Инвестиционо-развојне банке Републике Српске,
- посебан програм Владе Републике Српске (оснивање намјенског фонда у оквиру ИРБ-а),

- подзаконске акте којима се уређују услови финансирања, поврата средстава и управљања ризиком.

Уставни основ чине надлежности Републике у области развоја привреде и подршке предузетништву и младима.

Циљна група

- млади до 30 година (уз могућност проширења до 35 година),
- лица која први пут оснивају привредни субјект.

Модел финансирања

Фонд се заснива на комбинацији више инструмената:

- **Микрокредити (основни инструмент)**
 - износ: 5.000 – 30.000 КМ,
 - грејс период: 12 до 24 мјесеца,
 - каматна стопа: ниска или симболична (0–1%).
- **Дјелимично бесповратна средства**
 - до 30% укупног износа,
 - услов: одрживост бизниса најмање двије године.
- **Хибридни модел („врати ако успијеш“)**
 - корисник враћа средства у складу са успјешношћу пословања,
 - подстиче се одговорност, али се смањује ризик за почетнике.

Механизам одрживости фонда

Фонд је конципиран као ротирајући финансијски инструмент:

- поврат кредита од стране корисника,
- могућност увођења ограниченог учешћа у добити (нпр. 2–5% у одређеном временском периоду),
- иницијална средства из буџета Републике Српске,
- додатни извори финансирања (међународни фондови и развојни програми).

Оваквим моделом фонд се временом сам обнавља и омогућава континуирано финансирање нових корисника.

Пратеће мјере

- менторска и савјетодавна подршка корисницима,
- транспарентан и конкурентан избор пројеката,

- редовно праћење пословања и извјештавање.

Очекивани ефекти

Оснивањем фонда системски се рјешава једна од кључних препрека за улазак младих у предузетништво, **недостатак почетног капитала**. Комбинација кредита и бесповратних средстава омогућава приступ финансирању уз контролисан ризик, али истовремено подстиче одговорно пословање. Ротација капитала повећава ефикасност јавних улагања и омогућава дугорочну одрживост програма. Мјера доприноси повећању броја малих и средњих предузећа, расту запослености и јачању укупне економске активности. Посебан значај има у задржавању младих у Републици Српској и развоју домаћег предузетничког екосистема.

1.3 УКИДАЊЕ ПОРЕЗА И ДОПРИНОСА НА ПЛАТЕ ЗА ЛИЦА ДО 5 ГОДИНА РАДНОГ СТАЖА

Република Српска ће увести мјеру потпуног укидања пореза и доприноса на плате за лица у првих пет година радног стажа, с циљем да се радикално смањи трошак рада, подстакне масовно запошљавање младих и убрза њихов улазак на тржиште рада.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене Закона о доприносима,
- измјене Закона о порезу на доходак,
- усклађивање Закона о раду у дијелу евиденције радног стажа,
- подзаконске акте Пореске управе који дефинишу обрачун и контролу.

Мјера се уводи као временски ограничена и циљана економска политика, заснована на легитимном циљу повећања запослености и смањења незапослености младих.

Циљна група

- лица са до 5 година радног стажа,
- лица која се први пут запошљавају или су у раној фази каријере.

Модел мјере

- потпуно укидање:
 - пореза на доходак,
 - доприноса на плате,
- примјена у периоду до 5 година од првог запослења,
- пуна нето плата за радника, уз минималан трошак за послодавца.

Финансијски механизам

- средства која се не прикупе по основу пореза и доприноса надокнађују се из буџета Републике Српске,
- очекује се да ће значајно повећање запослености довести до ширења пореске базе,
- прелазак дијела радника из неформалне у формалну економију додатно повећава јавне приходе,
- дугорочно, раст економске активности компензира иницијални фискални ефекат.

Очекивани ефекти

Потпуно укидање пореза и доприноса на плате у раној фази каријере представља једну од најснажнијих мјера за подстицање запошљавања. Драстично смањење трошкова рада чини запошљавање младих економски исплативим за послодавце, што може довести до значајног раста запослености. Мјера омогућава брз улазак младих на тржиште рада и стицање неопходног радног искуства. Истовремено, повећава се привлачност формалног запошљавања у односу на рад „на црно“, што доприноси сузбијању сиве економије. Ширење пореске базе и раст економске активности постепено надокнађују почетни губитак буџетских прихода. Мјера има снажан ефекат на задржавање младих, јер ствара конкретне и доступне прилике за запослење. У коначници, ријеч је о инвестицији у рад, знање и будућност Републике Српске.

1.4 ОБРАЧУН ПДВ-А ПО НАПЛАЋЕНОЈ ФАКТУРИ ЗА МАЛА И СРЕДЊА ПРЕДУЗЕЋА

Иницираће се увођење посебног режима обрачуна ПДВ-а по наплаћеној фактури за мала и средња предузећа, с циљем побољшања ликвидности и смањења финансијског притиска на привреду.

Правни и институционални оквир

Мјера није у директној надлежности Републике Српске и захтијева:

- измјене Закона о порезу на додату вриједност Босне и Херцеговине,
- имплементацију кроз Управу за индиректно опорезивање Босне и Херцеговине.

Иницијатива се покреће кроз представнике Републике Српске на нивоу институција БиХ.

Кључна рјешења

1. Посебан режим за мала предузећа

- обвезници са годишњим приходом до 500.000 КМ,
- обрачун ПДВ-а по наплаћеној фактури,

- обавеза плаћања ПДВ-а тек након реалне наплате.

2. Задржавање постојећег система за веће обвезнике

- предузећа изнад утврђеног прага остају у систему обрачуна по издатим фактурама,
- без измјена рокова и начина плаћања.

3. Опциони модел

- омогућити предузећима избор између постојећег и новог режима,
- флексибилност у зависности од пословног модела и новчаних токова.

Очекивани ефекти

Увођењем обрачуна ПДВ-а по наплаћеној фактури директно се рјешава један од кључних проблема привреде, плаћање пореза на ненаплаћене приходе. Мала и средња предузећа добијају стабилнији новчани ток и смањен ризик од неликвидности. Мјера доприноси смањењу блокада рачуна и потребе за краткорочним задуживањем. Истовремено, подстиче уредније плаћање у привреди, јер се пореска обавеза везује за стварне финансијске токове. Ограничењем на мање обвезнике штити се стабилност јавних прихода. Дугорочно, мјера доприноси јачању привредне активности и стабилности тржишта. Повећањем ликвидности предузећа индиректно се јача и укупна пореска база. У коначници, ријеч је о мјери која директно подржава реални сектор, без нарушавања фискалне равнотеже.

2 РАД И ЗАПОШЉАВАЊЕ

2.1 ПЛАЋЕНА ПРАКСА ЗА УЧЕНИКЕ СРЕДЊИХ СТРУЧНИХ ШКОЛА

Република Српска ће увести систем обавезне плаћене практичне наставе за ученике средњих стручних школа код послодаваца, уз пуно осигурање током трајања праксе, с циљем унапређења квалитета образовања и бољег повезивања са тржиштем рада.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује на нивоу Републике Српске, кроз измјене и допуне:

- Закона о средњем образовању и васпитању (увођење обавезе плаћене праксе),
- Закона о раду (дефинисање статуса „ученик на практичној настави“),
- Закона о доприносима (уређење начина обрачуна и плаћања доприноса),
- подзаконских аката Министарства просвјете и културе.

Уставни основ чине право на образовање, заштита младих и заштита радних права.

Обухват мјере

- ученици средњих стручних и техничких школа,
- практична настава која се реализује код послодаваца.

Финансијски модел и накнада

- обавезна новчана накнада за ученике,
- оквирни износ: 20%–40% минималне плате, пропорционално броју часова/сати проведених на пракси,
- финансирање по моделу подијељене одговорности:
 - дио накнаде обезбјеђује послодавац,
 - дио субвенционише Република Српска.

Осигурање ученика

Током трајања праксе обезбјеђује се:

- осигурање од повреде на раду,
- здравствено осигурање за вријеме практичне наставе.

Стандарди реализације

- јасно дефинисани програми практичне наставе и исходи учења,
- уговорни однос између школе, послодавца и ученика,

- именовани ментори код послодавца,
- евиденција присуства, рада и стечених компетенција.

Механизми контроле

- надзор над реализацијом праксе од стране надлежних институција,
- спречавање злоупотребе ученичког рада као јефтине радне снаге,
- усклађеност броја сати праксе са образовним програмом,
- могућност искључења послодаваца који не испуњавају услове.

Очекивани ефекти

Увођењем плаћене праксе повећава се мотивација ученика и признаје економска вриједност њиховог рада. Мјера доприноси развоју радних навика, стицању практичних знања и бржем укључивању младих на тржиште рада. Унапређује се сарадња између образовног система и привреде, повећава интерес за стручна и занатска занимања и смањује структурна незапосленост младих. Обавезно осигурање обезбјеђује сигурност ученика, посебно у дјелатностима са повећаним ризиком.

2.2 ОБАВЕЗА ГОДИШЊЕГ КОНКУРСА ЗА ПРИПРАВНИКЕ У ЈАВНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА

Република Српска ће увести обавезу да све јавне институције једном годишње расписују конкурс за пријем приправника, с циљем да се младима омогући стицање првог радног искуства и обезбиједи транспарентан и системски улазак у јавни сектор.

Правни и институционални оквир

Мјера се уређује кроз:

- Закон о државним службеницима,
- Закон о раду (дефинисање статуса приправника у јавном сектору),
- секторске законе (образовање, здравство, јавне установе),
- подзаконске акте Владе Републике Српске којима се прописују квоте, поступак и финансирање.

Уставни основ чине принцип једнаког приступа запошљавању и право на рад и стручно оспособљавање.

Обавеза расписивања конкурса

- све јавне институције дужне су да најмање једном годишње распишу јавни конкурс за приправнике,
- број приправника утврђује се у складу са систематизацијом радних мјеста и капацитетима институције.

Квоте приправника

Уводи се обавезан квотни систем, заснован на броју запослених:

- до 10 запослених → најмање 1 приправник,
- од 10 до 30 → најмање 2 приправника,
- од 30 до 50 → најмање 3 приправника,
- преко 50 → пропорционално повећање (нпр. један додатни приправник на сваких 20–30 запослених).

Квоте представљају законску обавезу, а не препоруку.

Финансирање и услови рада

- накнаде за приправнике финансирају се из буџета Републике Српске,
- институције обезбјеђују услове за рад, стручно оспособљавање и менторство,
- трајање приправничког стажа: 6 до 12 мјесеци.

Оваквим моделом уклања се финансијска препрека за пријем приправника и обезбјеђује равномјерна примјена мјере.

Поступак избора

- јавни и транспарентни конкурси,
- јасно дефинисани критеријуми и систем бодовања,
- успостављање јединственог електронског портала за објаву и праћење конкурса.

Механизми контроле

- надзор над спровођењем обавезе расписивања конкурса,
- праћење броја примљених приправника и њиховог статуса,
- санкције за институције које не поштују законске обавезе.

Очекивани ефекти

Увођењем обавезног пријема приправника системски се рјешава један од кључних проблема младих, **недостатак радног искуства**. Мјера омогућава да сваке године значајан број младих стекне прво радно искуство у струци, што повећава њихову запошљивост. Квотни систем обезбјеђује равномјерну расподелу приправника и спречава да ангажовање зависи од појединачне воље институција. Централно финансирање уклања отпор институција и омогућава досљедну примјену. Увођењем транспарентних конкурса смањује се простор за неформалне и нетранспарентне начине запошљавања. Мјера доприноси подмлађивању јавне управе и стварању базе квалификованих кадрова за будуће запошљавање.

2.3 СТУДЕНТСКИ „МИНИ ПОСЛОВИ“ БЕЗ ПОРЕЗА

Република Српска ће увести посебан модел повременог студентског рада („мини послови“), који омогућава студентима да легално раде уз минимално или нулто фискално оптерећење до одређеног лимита, без угрожавања њиховог статуса и обавеза у образовању.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене Закона о раду (увођење уговора о студентском повременом раду),
- измјене Закона о доприносима,
- измјене Закона о порезу на доходак,
- усклађивање са Законом о високом образовању (очување статуса студента),
- подзаконске акте за евиденцију, обрачун и контролу.

Мјера је ограничена и циљана, како би била у складу са принципима пропорционалности и фискалне одрживости.

Циљна група

- редовни студенти,

Модел ангажовања

- посебан уговор: „уговор о студентском раду“,
- флексибилан ангажман код послодаваца у различитим секторима.

Ограничења (кључни елемент мјере)

- максимално 20 сати рада седмично,
- мјесечни лимит зараде (нпр. 800–1.000 КМ),
- ограничено трајање ангажмана код истог послодавца.

Фискални третман

- 0% пореза на доходак до прописаног лимита,
- доприноси:
 - минимални или симболични (нпр. ограничени ПИО допринос),
 - једноставан и транспарентан обрачун.

Заштитни механизми

- забрана замјене редовних радних мјеста студентским ангажманом,

- ограничење броја сати и зараде,
- успостављање централног регистра студентског рада,
- дигитална евиденција ангажмана и контрола злоупотреба.

Очување студентских права

- задржавање права на студентски статус,
- задржавање права на стипендије, смјештај и друга права до одређеног лимита зараде.

Пратеће мјере

- повезивање са универзитетима и каријерним центрима,
- развој платформи за повезивање студената и послодаваца,
- могућност преласка у редован радни однос након завршетка студија.

Очекивани ефекти

Увођењем студентских „мини послова“ омогућава се лакши и ранији улазак младих на тржиште рада, уз очување приоритета образовања. Смањењем фискалног оптерећења подстиче се легално ангажовање студената и смањује обим неформалног рада. Мјера доприноси стицању радних навика и практичног искуства, што значајно повећава запошљивост након завршетка студија. Истовремено, студентима се омогућава одређени степен финансијске самосталности. Ограничењем сати и зараде спречава се злоупотреба овог модела као замјене за редовно запослење. Увођењем централне евиденције повећава се транспарентност и ефикасност контроле. Такође, јача се веза између образовног система и привреде. Ријеч је о флексибилном и модерном моделу рада који је усклађен са европским праксама.

3 МЛАДИ И ОБРАЗОВАЊЕ

3.1 ЗАКОН О МЛАДИМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Република Српска ће донијети системски Закон о младима којим се уређује положај младих, омладинска политика и институционални механизми подршке, с циљем да се обезбиједи јединствен, обавезујући и функционалан оквир за планирање и спровођење политика усмјерених на младе.

Разлози за доношење закона

У Републици Српској тренутно не постоји јединствен закон који уређује област омладинске политике, што доводи до:

- фрагментираних и недовољно координисаних мјера,
- нејасно дефинисаних институционалних надлежности,
- изостанка обавезујућих механизма и одговорности.

Доношењем закона успоставља се основ за системски приступ, умјесто постојећих ад-хок рјешења.

Кључна рјешења закона

1. Јасне и обавезујуће политике за младе

- обавезно доношење стратегије за младе на нивоу Републике Српске,
- обавеза јединица локалне самоуправе да усвоје локалне омладинске стратегије,
- јасно дефинисани рокови и механизми одговорности за њихово доношење и спровођење.

2. Стабилан систем финансирања

- увођење минималног процента буџетских издвајања за омладинску политику,
- обезбјеђивање предвидивог и континуираног финансирања програма за младе.

3. Јасна институционална надлежност

- одређивање надлежног министарства као носиоца омладинске политике,
- успостављање јасног система координације између институција,
- избјегавање преклапања и расипања надлежности.

4. Савјет за младе Републике Српске

- оснивање функционалног савјета за младе при Влади,

- укључивање представника младих и омладинских организација,
- обавеза да се мишљење савјета разматра приликом доношења политика које се тичу младих.

5. Омладинске организације

- јасно дефинисање статуса омладинских организација,
- успостављање регистра,
- транспарентни критеријуми финансирања,
- спречавање злоупотреба и формалног оснивања организација без стварних активности.

6. Учешће младих у доношењу одлука

- обавеза јавних консултација приликом израде политика које се тичу младих,
- укључивање младих у процес креирања јавних политика.

7. Области омладинске политике

Закон ће дефинисати кључне области дјеловања:

- запошљавање,
- образовање,
- становање,
- предузетништво,
- култура и друштвени живот младих.

8. Јачање локалног нивоа

- обавеза општина и градова да успоставе омладинске канцеларије,
- обавеза израде и спровођења локалних политика за младе.

9. Праћење, извјештавање и одговорност

- увођење годишњих извјештаја о положају младих,
- дефинисање мјерљивих индикатора (запосленост, миграције, учешће младих),
- јачање транспарентности и одговорности институција.

Очекивани ефекти

Доношењем Закона о младима успоставља се јединствен и функционалан систем омладинске политике у Републици Српској. Закон омогућава бољу координацију институција, јасно дефинисање обавеза и увођење одговорности у спровођењу политика. Посебан значај има увођење стабилног финансирања, што омогућава да

мјере за младе буду стварно примјењиве, а не само декларативне. Укључивањем младих у процес доношења одлука јача се повјерење у институције и подстиче активније учешће у друштву. Закон ствара основу за развој политика у кључним областима као што су запошљавање, образовање и становање. Увођењем механизма праћења обезбјеђује се транспарентност и континуирано унапређење мјера. Дугорочно, овај закон доприноси стварању стабилнијег и предвидивијег окружења за младе, смањењу одлива становништва и унапређењу укупног друштвеног и економског развоја.

3.2 СТИПЕНДИЈЕ ЗА СТУДИРАЊЕ У ИНОСТРАНСТВУ

Република Српска ће успоставити посебан програм стипендија за студирање у иностранству, усмјерен на образовање кадрова у дефицитарним областима и на водећим свјетским универзитетима, уз јасно дефинисану обавезу повратка и рада у Републици Српској.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене и допуне Закона о студентском стандарду или доношење посебног програма Владе,
- доношење правилника о стипендирању студија у иностранству,
- закључивање уговора о стипендирању са јасно дефинисаним правима и обавезама корисника.

Правни основ заснива се на уговорном односу који обезбјеђује заштиту јавних средстава.

Циљ програма

- образовање високо квалификованих кадрова у кључним секторима,
- пренос знања и искуства у Републику Српску,
- јачање институционалних и привредних капацитета.

Модел стипендирања

- финансирање трошкова школарине, живота и студирања,
- диференцирани износи у зависности од државе и универзитета,
- могућност додатне подршке за најбоље рангиране установе.

Уговорне обавезе корисника

- обавеза повратка у Републику Српску након завршетка студија,
- обавеза рада у струци у одређеном временском периоду,

- у случају неиспуњења обавеза:
 - поврат укупних средстава,
 - обрачун законске камате.

Овим моделом обезбјеђује се баланс између подршке појединцу и заштите јавног интереса.

Пратеће мјере

- могућност обављања праксе у институцијама и привреди Републике Српске током студија,
- успостављање базе и мреже стипендиста,
- праћење професионалног развоја корисника програма.

Транспарентност и избор

- јасни и јавни критеријуми избора,
- бодовање засновано на академском успјеху и релевантности студија,
- посебан фокус на дефицитарне области.

Очекивани ефекти

Увођењем овог програма Република Српска системски улаже у развој људског капитала, што представља један од кључних предуслова дугорочног економског и институционалног напретка. Усмјеравање стипендија ка дефицитарним занимањима омогућава да образовни систем директно одговара потребама привреде и јавног сектора. Уговорна обавеза повратка обезбјеђује да се стечено знање и искуство враћају у домаћи систем, чиме се смањује негативан ефекат одлива мозга. Програм доприноси стварању генерације стручњака са међународним искуством, способних да унаприједи институције и укупну конкурентност економије. Дугорочно, ова мјера доприноси модернизацији друштва, развоју иновација и јачању веза са међународним академским и професионалним окружењем.

3.3 КУЛТУРНИ ПАСОШ ЗА МЛАДЕ

Република Српска ће увести програм „културног пасоша“ за младе, којим се свим лицима по навршетку 18 година обезбјеђују намјенска средства за коришћење културних садржаја, с циљем развоја културних навика и повећања учешћа младих у културном животу.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене и допуне Закона о култури,
- доношење подзаконских аката Владе и Министарства просвјете и културе,

- успостављање оперативног система за управљање програмом.

Модел подршке

- износ: 1000-1500 КМ по кориснику,
- средства се додјељују једнократно,
- рок коришћења: до 24 мјесеца.

Начин коришћења

- дигитална платформа (апликација или картица),
- једноставно и контролисано плаћање код овлашћених пружалаца услуга,
- евиденција свих трансакција у реалном времену.

Дозвољена намјена средстава

- куповина књига,
- улазнице за биоскопе, позоришта и концерте,
- посјете музејима, галеријама и културним догађајима.

Контрола и транспарентност

- коришћење средстава искључиво код регистрованих пружалаца услуга,
- дигитална контрола и праћење потрошње,

Пратеће активности

- сарадња са школама и универзитетима у информисању младих,
- промоција културних садржаја широм Републике Српске,
- подстицање укључивања локалних културних институција.

Очекивани ефекти

Увођењем културног пасоша стварају се услови да млади у кључном животном периоду развију навику активног учешћа у култури. Мјера директно повећава доступност културних садржаја, посебно за оне који немају финансијске могућности за редовно учешће. Истовремено, програм представља значајну подршку домаћем културном сектору, укључујући издаваштво, позоришта и друге институције. Дигитални систем омогућава високу транспарентност и контролу трошења средстава. Усмјеравањем дијела средстава на књиге јача се образовна компонента мјере. Програм, развија нову публику која наставља да користи културне садржаје и након истека подршке. Мјера доприноси смањењу културних разлика између различитих средина и јачању друштвене кохезије.

3.4 ЈЕДИНСТВЕНА И ПОВОЉНА ОМЛАДИНСКА КАРТА ЗА ПРЕВОЗ

Република Српска ће увести јединствену, субвенционисану омладинску карту за јавни превоз, која омогућава младима коришћење више видова превоза по повољној и јединственој цијени, с циљем повећања мобилности, доступности образовања и тржишта рада.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене Закона о превозу у друмском саобраћају (увођење интегрисаног тарифног система),
- усклађивање са Законом о жељезницама,
- доношење подзаконских аката Владе (модел субвенције),
- закључивање уговора о јавној услузи са превозницима ради надокнаде дијела прихода.

Циљна група

- млади (ученици, студенти и лица до одређене старосне границе, нпр. до 26 или 30 година),

Модел карте

- јединствена карта која важи за:
 - аутобуски превоз,
 - жељезнички превоз,
- могућност зонског или дистанционог модела (у зависности од удаљености),
- мјесечна или годишња карта по субвенционисаној цијени.

Начин коришћења

- дигитална карта (апликација или паметна картица),
- једноставна валидација у свим превозним средствима,
- јединствен систем наплате и контроле.

Финансијски модел

- субвенција цијене карте из буџета Републике Српске,
- дио трошка носе корисници (симболична или значајно снижена цијена),
- надокнада превозницима кроз уговоре о јавној услузи.

Интеграција система

- увођење јединственог тарифног система,
- координација између различитих превозника,
- централизована платформа за управљање системом.

Контрола и транспарентност

- праћење броја корисника и оптерећења линија,
- спречавање злоупотреба кроз персонализоване карте.

Очекивани ефекти

Увођењем јединствене омладинске карте значајно се смањују трошкови превоза за младе, што директно повећава доступност образовања, запошљавања и културних садржаја. Мјера има посебан значај за младе из мањих и руралних средина, којима је мобилност често ограничена. Интеграцијом различитих видова превоза поједностављује се коришћење система и повећава његова ефикасност. Субвенционисање карте подстиче веће коришћење јавног превоза, што може имати позитиван утицај на животну средину. Ова мјера доприноси бољој повезаности различитих дијелова Републике Српске и већој мобилности радне снаге. Истовремено, јача се одрживост јавног превоза кроз повећање броја корисника. У коначници, ријеч је о мјери која директно унапређује квалитет живота младих и доприноси већој социјалној и економској кохезији.

4 СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ПОРОДИЦА

4.1 ПОДРШКА МЛАДИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА

Република Српска ће успоставити програм системске подршке младим пољопривредницима, који обухвата почетна бесповратна средства, инвестиционе подстицаје и обавезну едукацију, с циљем развоја савремене и одрживе пољопривредне производње и оживљавања руралних подручја.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- програме Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде,
- измјене и унапређење постојећих подстицајних мјера у аграру,
- сарадњу са задругама и локалним заједницама.

Уставни основ чине надлежности Републике у области развоја пољопривреде и равномјерног регионалног развоја.

Циљна група

- млади носиоци регистрованих пољопривредних газдинстава,
- лица која први пут покрећу или преузимају пољопривредну производњу.

Модел финансијске подршке

- **Почетна бесповратна средства**
 - износ: 20.000 КМ,
 - услов: достављен пословни план и јасно дефинисана производња,
 - исплата:
 - 50% по одобрењу,
 - 50% након 6–12 мјесеци, уз контролу реализације.
- **Инвестициона подршка**
 - суфинансирање до 50% трошкова набавке механизације и опреме,
 - максималан износ: 20.000 КМ.

Обавезе корисника

- обављање пољопривредне дјелатности у периоду од најмање 3 до 5 година,
- намјенско коришћење средстава,

- забрана отуђења финансиране опреме у одређеном периоду,
- поврат средстава у случају кршења услова.

Организација производње и пласман

Умјесто административног одређивања цијена, подршка се заснива на:

- развоју уговорне производње,
- повезивању са пољопривредним задругама,
- програмима организованог откупа и пласмана производа.

Оваквим приступом обезбјеђује се тржишна одрживост и стабилнији приходи за произвођаче.

Едукација и стручна подршка

Корисници програма имају право и обавезу да учествују у:

- обукама из савремене и органске пољопривреде,
- програмима дигиталне пољопривреде,
- едукацији из области маркетинга и продаје (укључујући онлајн продају),
- савјетодавној подршци на терену.

Додатни подстицаји

- бонус подршка за запошљавање најмање једног радника,
- додатни подстицаји за останак и развој у руралним подручјима.

Механизми контроле

- обавезна контрола реализације пројекта,
- праћење производње и коришћења средстава,
- јасно дефинисани услови за поврат средстава у случају злоупотребе.

Очекивани ефекти

Увођењем овог програма стварају се услови за генерацијску обнову пољопривредног сектора и повећање интереса младих за бављење пољопривредом. Финансијска подршка смањује улазне баријере, док обавезе и контролни механизми осигуравају одговорно коришћење средстава. Повезивање са задругама и уговорном производњом омогућава сигурнији пласман производа и стабилније приходе. Едукација доприноси модернизацији производње и увођењу нових технологија. Мјера има значајан утицај на развој руралних подручја, смањење депопулације и јачање локалних економија. Дугорочно, повећава се домаћа производња хране и смањује зависност од увоза. Програм подстиче предузетнички приступ у пољопривреди и усклађен је са савременим европским праксама.

4.2 БЕСПЛАТНИХ СРЕДСТАВА ЗА МЕНСТРУАЛНУ ХИГИЈЕНУ

Република Српска ће обезбиједити бесплатну доступност средстава за менструалну хигијену у свим јавним основним и средњим школама, као и на високошколским установама, као дио стандарда јавних услуга и услова за несметано похађање наставе.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене и допуне Закона о основном и средњем образовању и васпитању,
- измјене Закона о високом образовању,
- доношење подзаконских аката којима се прописују хигијенско-технички стандарди образовних установа.

Мјера се дефинише као обавезан дио стандарда опремљености и услова рада у јавним образовним институцијама.

Обухват мјере

- све јавне основне и средње школе,
- јавни универзитети и високошколске установе.

Начин реализације

- обезбјеђивање бесплатних хигијенских производа у санитарним просторијама,
- постављање дозатора или организована дистрибуција унутар установа,
- централизована јавна набавка ради смањења трошкова и уједначеног квалитета.

Финансијски модел

- финансирање из буџета Републике Српске,
- могућност учешћа локалних заједница,

Стандарди и контрола

- јасно дефинисани минимални стандарди доступности,
- редовно снабдијевање и одржавање,
- надзор над имплементацијом у оквиру инспекцијских и управних механизма.

Очекивани ефекти

Обезбјеђивањем бесплатних средстава за менструалну хигијену уклања се једна од практичних препрека редовном похађању наставе, посебно код ученица из социоекономски осјетљивих категорија. Мјера доприноси већој укључености у образовни процес и смањењу изостанака. Увођењем јединствених стандарда

обезбјеђује се једнак третман у свим дијеловима Републике Српске. Финансијски ефекат мјере је ограничен, док су друштвени ефекти значајни и дугорочни. Истовремено, шаље се јасна порука о одговорности институција и поштовању достојанства ученица и студенткиња. Мјера је једноставна за имплементацију и лако се integriше у постојеће системе функционисања установа.

4.3 ВАУЧЕРИ ЗА МЕНТАЛНО ЗДРАВЉЕ

Република Српска ће увести програм ваучера за ментално здравље, којим се младима омогућава бесплатан приступ ограниченом броју психолошких савјетодавних сеанси, у циљу ране интервенције, превенције и унапређења квалитета живота.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене и допуне Закона о здравственом осигурању,
- подзаконске акте Фонда здравственог осигурања Републике Српске (обим права, цијене и начин уговарања),
- дефинисање стандарда и лиценцирање пружалаца услуга у сарадњи са надлежним институцијама и струковним коморама.

Мјера се заснива на принципу једнаког приступа здравственој заштити и рационалног управљања јавним средствима.

Циљна група

- млади до 30 година,
- приоритетно лица у узрасту од 15 до 26 година.

Модел подршке

- основни пакет: 5 бесплатних сеанси психолошког савјетовања,
- могућност проширења на до 10 сеанси, уз стручну процјену,
- коришћење услуге у оквиру мреже уговорених пружалаца.

Начин приступа услузи

- једноставан улазни механизам:
 - кратки скрининг код изабраног љекара, или
 - дигитални упитник одобрен од стране Фонда здравственог осигурања,
- брзо упућивање на доступне стручњаке.

Пружаоци услуга

- лиценцирани психолози и психотерапеути,
- уговорни однос са Фондом здравственог осигурања,

Финансијски модел

- стандардизована накнада по сеанси,
- дефинисан годишњи буџет програма,
- контрола трошкова кроз ограничен број сеанси по кориснику.

Контрола и праћење

- електронска евиденција коришћења услуга,
- праћење броја сеанси по кориснику,
- евалуација исхода (једноставне скале прије и након третмана),
- редовно извјештавање о ефектима програма.

Пратеће активности

- кратки психоедукативни програми за младе,
- кампање за смањење стигме у вези са менталним здрављем,
- сарадња са образовним институцијама.

Очекивани ефекти

Увођењем ваучера за ментално здравље омогућава се благовремен приступ психолошкој подршци, што је кључно за спречавање развоја озбиљнијих проблема. Мјера директно смањује финансијске и друштвене баријере за тражење помоћи. Институционализацијом услуге као дијела здравственог система смањује се стигма и подстиче већа отвореност младих. Ограничен број сеанси омогућава контролу трошкова, уз истовремено постизање значајног превентивног ефекта. Смањује се оптерећење здравственог система и потреба за сложенијим облицима лијечења. Мјера доприноси побољшању продуктивности, социјалне укључености и квалитета живота младих. Такође, јача се свијест о значају менталног здравља као саставног дијела општег здравља.

4.4 ЈАЧАЊЕ ЗАШТИТЕ ТРУДНИЦА У РАДНОМ ОДНОСУ

Република Српска ће унаприједити радноправну заштиту трудница увођењем обавезе продужења уговора о раду на одређено вријеме током трудноће и коришћења права на породилшко одсуство и одсуство ради њега дјетета, с циљем обезбјеђења економске сигурности и континуитета радног односа.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене и допуне Закона о раду Републике Српске,
- усклађивање са прописима у области социјалне и породичне заштите.

Уставни основ произилази из заштите породице, мајчинства и права на рад.

Постојећи проблем

Према важећем законодавству, уговор о раду на одређено вријеме може истећи током трудноће, што у пракси доводи до:

- губитка запослења у осјетљивом животном периоду,
- прекида прихода и економске несигурности,
- недовољне институционалне заштите младих породица.

Кључно рјешење

- увођење обавезе да се уговор о раду на одређено вријеме аутоматски продужава у случају трудноће,
- продужење уговора траје до истека:
 - породилског одсуства,
 - одсуства ради њега дјетета.

Предложена законска одредба

„У случају да запослена жена остане трудна за вријеме трајања уговора о раду на одређено вријеме, рок на који је уговор закључен продужава се до истека права на породилско одсуство и одсуство ради њега дјетета.“

Ефекти на радни однос и систем

- обезбјеђује се континуитет запослења и прихода,
- смањује се могућност злоупотреба и дискриминације,
- јача се правна сигурност запослених жена,
- унапређује се одговорност послодаваца.

Очекивани ефекти

Увођењем ове мјере значајно се јача заштита трудница и мајки у радном односу, што има директан утицај на квалитет живота младих породица. Обезбјеђује се економска сигурност у периоду када је она најпотребнија, чиме се смањује ризик од социјалне несигурности. Мјера шаље јасну поруку да систем препознаје значај породице и родитељства. Истовремено, доприноси унапређењу демографске политике и стварању повољнијег окружења за заснивање породице. Рјешење је једноставно за примјену и не захтијева сложене административне механизме. Усклађено је са праксом у региону и европским стандардима заштите радних права.

5 СТАНОВАЊЕ И КВАЛИТЕТ ЖИВОТА

5.1 УВОЂЕЊЕ ДУГОРОЧНОГ ЗАКУПА СТАНОВА

Република Српска ће развити нови модел стамбене политике заснован на дугорочном закупу станова, који омогућава сигурно и приступачно становање без потребе за прекомјерним кредитним задуживањем, уз истовремену заштиту права власника некретнина.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене Закона о облигационим односима (дио који се односи на закуп),
- доношење посебног закона о становању или дугорочном закупу станова,
- успостављање регистра уговора о закупу,
- прилагођавање пореских прописа ради подстицања дугорочних уговора.

Реформа се заснива на балансу између заштите права својине и унапређења социјалне сигурности закупаца, без административног одређивања цијена закупа.

Кључна рјешења

1. Увођење дугорочних уговора о закупу

- могућност закључивања уговора на период од 5 до 10 година,
- јасно дефинисана права и обавезе закупаца и најмодавца,
- стабилни услови током трајања уговора.

2. Правна сигурност за обје стране

- заштита закупаца од наглог раскида уговора без оправданог разлога,
- ограничење неоснованог и наглог повећања закупнине током трајања уговора,
- ефикасни механизми заштите најмодавца у случају неплаћања или злоупотребе имовине.

3. Регистар уговора о закупу

- успостављање јединствене евиденције уговора,
- смањење сиве економије,
- повећање правне сигурности и транспарентности тржишта.

4. Порески подстицаји

- повољнији порески третман за регистроване дугорочне уговоре,
- стимулисање власника да улазе у формалне и стабилне уговорне односе.

5. Стандардизација уговора

- увођење препоручених или обавезних модела уговора,
- јасно дефинисани услови закупа, права и обавезе,
- смањење правних спорова.

6. Усмјереност на младе и младе породице

- приоритетни програми за дугорочни закуп за младе,
- могућност додатних подстицаја или гаранцијских механизма.

Очекивани ефекти

Увођењем дугорочног закупа као равноправног модела становања смањује се притисак на куповину некретнина и задуживање грађана. Мјера омогућава већу стабилност становања, посебно за младе и младе породице, које тренутно имају ограничен приступ стамбеном рјешењу. Правно уређени односи између закупца и најмодавца смањују несигурност и број спорова. Формализација тржишта доприноси повећању јавних прихода и смањењу сиве економије. Истовремено, очувањем права својине и увођењем правне сигурности за власнике ствара се повољно окружење за развој тржишта закупа. Дугорочно, ова мјера повећава мобилност радне снаге, што је значајно за економски развој. Такође, доприноси стварању флексибилнијег и одрживијег стамбеног система. У коначници, ријеч је о модернизацији стамбене политике која прати савремене европске трендове.

5.2 ПОРЕСКИ ПОДСТИЦАЈИ ЗА АКТИВИРАЊЕ НЕКРЕТНИНА У ФУНКЦИЈИ СТАНОВАЊА

Република Српска ће увести порески модел који подстиче стављање некретнина у функцију становања, кроз опорезивање станова који се не користе за становање и истовремено ослобађање или олакшице за некретнине које су у дугорочном закупу.

Ова мјера је директно повезана са реформом стамбене политике кроз увођење дугорочног закупа станова и представља њен фискални механизам подршке.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене пореских прописа који се односе на имовину,
- успостављање евиденције коришћења некретнина (у вези са регистром уговора о закупу),
- дефинисање критеријума шта се сматра некретнином у функцији становања.

Посебна пажња усмјерава се на заштиту права својине и избјегавање прекомјерног оптерећења власника који своју имовину користе или издају.

Кључна рјешења

1. Опорезивање некретнина ван функције становања

- увођење годишњег пореза на станове и куће који нису у употреби,
- примјена на некретнине које се не користе за становање нити су издате.

2. Повезаност са системом закупа

- ослањање на регистар уговора о закупу као доказ коришћења,
- подстицање власника да уђу у формалне уговорне односе,

3. Фискални и тржишни ефекти

- стварање подстицаја да се некретнине ставе у промет (продаја или издавање),
- повећање понуде станова на тржишту,
- смањење спекулативног држања некретнина.

Очекивани ефекти

Увођењем ове мјере активира се постојећи стамбени фонд без потребе за додатном изградњом. Повећава се понуда станова, што доприноси стабилизацији цијена и побољшању доступности станова, посебно за младе. Истовремено, порески модел стимулише дугорочни закуп и формализацију тржишта, што смањује сиву економију и повећава јавне приходе. Мјера не ограничава право својине, већ уводи економски подстицај за рационално коришћење имовине. У комбинацији са уређењем дугорочног закупа, ствара се цјеловит и одржив систем становања. Дугорочно, доприноси већој мобилности радне снаге, смањењу притиска на куповину некретнина и развоју стабилнијег тржишта.

6 ДЕМОКРАТСКЕ И АНТИКОРУПТИВНЕ МЈЕРЕ

6.1 ОБАВЕЗНО ДОСТАВЉАЊЕ НЕГАТИВНИХ РЕВИЗОРСКИХ ИЗВЈЕШТАЈА ТУЖИЛАШТВУ

Република Српска ће увести обавезу да се сви негативни ревизорски извјештаји, као и извјештаји са утврђеним озбиљним неправилностима у трошењу јавних средстава, аутоматски достављају надлежном тужилаштву на даље поступање, с циљем јачања владавине права и одговорности у јавном сектору.

Правни и институционални оквир

Мјера се реализује кроз:

- измјене Кривичног законика Републике Српске (прецизирање обавезе поступања по сазнањима о могућем кривичном дјелу),
- измјене Закона о ревизији јавног сектора (увођење обавезе достављања извјештаја),
- по потреби измјене Закона о кривичном поступку (дефинисање рокова и поступања тужилаштва).

Кључну улогу у систему има Главна служба за ревизију јавног сектора Републике Српске, као институција која утврђује неправилности у раду јавних органа.

Основно правило

- сваки негативан ревизорски извјештај, као и извјештај који указује на озбиљне неправилности или могуће незаконитости, обавезно се доставља надлежном тужилаштву, заједно са релевантном документацијом.

Обавезе институција

Главна служба за ревизију јавног сектора Републике Српске:

- формално доставља извјештај тужилаштву,
- прилаже пратећу документацију и налазе који указују на неправилности.

Тужилаштво:

- у прописаном року (нпр. 30 до 60 дана) врши прелиминарну правну оцјену,
- доноси одлуку о постојању основа за покретање истраге,

Механизми транспарентности и контроле

- увођење обавезе извјештавања о поступању по ревизорским извјештајима,
- праћење броја достављених извјештаја и исхода поступања,
- јачање сарадње између ревизорских институција и правосуђа.

Правна сигурност

Мјера не подразумијева аутоматско покретање кривичног поступка, већ обавезу да се сваки релевантан налаз ревизије правно испита, чиме се истовремено штити принцип законитости и избјегавају могуће злоупотребе.

Очекивани ефекти

Увођењем ове мјере успоставља се јасна веза између ревизије и правосуђа, чиме се превазилази досадашња пракса да налази о неправилностима остају без институционалног епилога. Повећава се одговорност носилаца јавних функција и смањује простор за злоупотребу јавних средстава. Увођење рокова за поступање доприноси ефикаснијем раду тужилаштва, док обавеза извјештавања јача транспарентност система. Мјера има снажан превентивни ефекат, јер повећава вјероватноћу откривања и санкционисања неправилности. Усклађена је са савременим европским стандардима у области борбе против корупције и представља важан корак ка функционалнијем систему одговорности.

6.2 УКИДАЊЕ ИЗБОРНЕ ЋУТЊЕ

Опис мјере

Иницираће се укидање института изборне ћутње у изборном систему, с циљем да се изборни процес прилагоди савременим комуникационим условима и обезбиједи већа транспарентност политичке кампање.

Правни и институционални оквир

Мјера захтијева измјене:

- Изборног закона Босне и Херцеговине,

уз покретање иницијативе од стране представника Републике Српске на нивоу институција БиХ.

Разлози за измјену постојећег система

Постојећи институт изборне ћутње заснива се на традиционалном моделу информисања и све је мање примјенљив у условима:

- друштвених мрежа и дигиталних платформи,

- неконтролисаног ширења информација,
- ограниченог домета регулаторних механизма.

У пракси, забрана се често заобилази, што доводи до неравноправности учесника у изборном процесу.

Кључна рјешења

- укидање формалне забране политичког оглашавања у периоду изборне ћутње,
- омогућавање континуиране и транспарентне политичке комуникације до дана избора,
- преусмјеравање регулације на:
 - транспарентност финансирања кампања,
 - јасна правила оглашавања,
 - контролу злоупотреба и дезинформација.

Очекивани ефекти

Укидањем изборне ћутње изборни процес постаје транспарентнији и усклађенији са стварним начином комуникације у савременом друштву. Омогућава се грађанима да до самог тренутка гласања имају приступ релевантним информацијама и политичким ставовима. Смањује се простор за неформалне и прикривене активности које се дешавају ван званичних канала. Истовремено, јача се слобода изражавања и политички плурализам. Преусмјеравањем фокуса на контролу финансирања и транспарентност оглашавања повећава се интегритет изборног процеса.

6.3 УВОЂЕЊЕ ДВОКРУЖНОГ ИЗБОРНОГ СИСТЕМА ЗА ПРЕДСЈЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Иницираће се увођење двокружног изборног система за избор предсједника Републике Српске, с циљем да се обезбиједи пуни демократски легитимитет изабраног кандидата и јача стабилност институције.

Правни и институционални оквир

Мјера захтијева:

- измјене Изборног закона Босне и Херцеговине,
- усклађивање Устава Републике Српске у дијелу који се односи на избор предсједника.

Иницијатива се покреће кроз институције Републике Српске и њене представнике на нивоу БиХ.

Постојећи систем и ограничења

Тренутни систем избора заснива се на релативној већини, што значи да кандидат може бити изабран без подршке већине бирача. Овакво рјешење може довести у питање перцепцију легитимитета функције и смањити политичку стабилност.

Кључна рјешења

- увођење двокружног система избора:
 - први круг: учествују сви кандидати,
 - други круг: одржава се између два кандидата са највећим бројем гласова,
- услов за побједу у другом кругу: више од 50% гласова изашлих бирача.

Ефекти на политички систем

- обезбјеђује се да изабрани предсједник има већинску подршку бирача,
- подстиче се формирање ширих политичких коалиција,
- смањује се фрагментација политичке сцене,
- кандидати се усмјеравају ка умјеренијим и инклузивнијим политикама.

Утицај на изборни процес

- јаснији избор за бираче у другом кругу,
- већа транспарентност изборног исхода,
- могућност повећања излазности у другом кругу,
- јачање повјерења грађана у изборни процес.

Очекивани ефекти

Увођењем двокружног система значајно се повећава демократски легитимитет предсједника Републике Српске, јер изабрани кандидат мора имати подршку већине бирача. Овај модел доприноси већој политичкој стабилности и јаснијем мандату изабраног предсједника. Истовремено, подстиче политичке актере на сарадњу и ширење подршке изван уског бирачког тијела. Смањује се могућност избора кандидата са ограниченом подршком, што јача повјерење у институције. Увођење другог круга омогућава грађанима да доносе информисанију одлуку између два најјача кандидата. Усклађена је са праксом бројних европских држава и представља стандард у избору инокосних функција. У коначници, ријеч је о јачању демократије и институционалне стабилности.

ЗАХВАЛНОСТ

Жељели бисмо да изразимо искрену захвалност свима који су својим знањем, енергијом и визијом допринијели изради овог програма. Данас се суочавамо са важним одлукама у вези са тим у каквој Републици Српској желимо да живимо и које су реформе неопходне да бисмо изградили друштво у којем млади имају сигурну перспективу и разлог да остану.

Овај програм је, прије свега, плод темељног стратешког планирања и посвећеног рада ширег круга младих људи из свих наших локалних одбора, као и чланова Предсједништва Актива младих СДС-а.

Током читавог процеса састављања ове платформе, осјећали смо снажну подршку и ентузијазам бројних младих људи који су жељели да допринесу својим идејама како из саме странке, тако и ван ње. Били смо оснажени суштинским дискусијама са професорима, стручњацима и искусним професионалцима, вођени аналитичким радом наших стручних тијела и искуствима из претходних иницијатива, инспирисани стотинама порука, имејлова, позива и сугестија које су нам стизале са терена, потпомогнути конкретним приједлозима од средњошколаца и студената до младих радника, предузетника и пољопривредника.

Желимо да се свима од срца захвалимо! Без вас не бисмо могли да обликујемо ову заједничку визију и програм „Српска по мјери младих“.

Посебну захвалност дугујемо свим члановима Предсједништва Актива младих СДС-а и оперативним радним групама за сваку стручну анализу, као и тиму који је неуморно радио под временским притиском да све наше страствене дискусије, идеје и визије успјешно сажме у ове конкретне и оствариве мјере.

Предсједништво Актива младих Српске демократске странке
Борис Лукета, предсједник Актива младих СДС